

שעור מורה מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת אמור ע"ד:

בדין טומאת כהנים במקום כבוד הבריות

א] בשו"ת תרומת הדשן¹ דן בדין כהן השוכב ערום בבית, ולפתע אמרו לו שיש ל"ע מת בבית האם חייב הוא לצאת מיד כדי שלא לשהות רגע באהל המת, או שמוותר לו ללבוש את בגדיו קודם, והכריע בתרוה"ד שמכיון ששהית הכהן באהל המת היא איסור תורה, ואיסור תורה אינו נדחה מפני כבוד הבריות², על כן אין חכמה ואין עיצה וכו', וחייב הוא לצאת מיד כפי שהוא, וכדבריו פסק הרמ"א³ להלכה⁴.

ב] ואמנם רבותינו האחרונים⁵ פקפקו על חומרא זו מכמה טעמים, ראשית דהלא קיי"ל שדוקא בקום ועשה אין נדחה איסור תורה מפני כבוד הבריות, אבל בשב ועל תעשה נדחה הוא⁶, ולכא' כאן שהכהן משתהה בבית עד שילבש בגדיו עובר הוא בשוא"ת ולא בקום עשה.

ואמנם לגבי הלבוש כלאים מצינו בגמ'⁷ שחייב לפשטם אפי' בשוק, אף שלכאורה אינו אלא שב ואל תעשה, וכתבו הראשונים⁸ בטעם הדבר דמכיון שלבישתו לכתחילה היתה מעשה, הרי כל זמן שהוא לבוש הוא ממשיך את המעשה הראשון והרי הוא כעובר בקו"ע, וא"כ גם לגבי הכהן אם כשנכנס לבית כבר היה שם המת ה"ה כלבוש כלאים ושהייתו נחשבת למעשה, אולם אם מת עליו המת בפתע פתאום בהיותו בבית, הרי שהייתו שם אינה עבירה בקו"ע אלא בשוא"ת, ומדוע יתחייב לצאת אף שמתבזה מאוד ע"י זה.

וביד אברהם⁹ כתב שאכן לא החמירו התה"ד והרמ"א רק באופן שכשנכנס כבר היה שם המת, ולא כשמת אח"כ¹⁰.

ג] עוד דנו האחרונים¹¹, דהנה מצינו שהותר לכהן ליטמא למת מצוה משום כבוד הבריות, אף שעובר הכהן בקו"ע, ובראשונים דנו בטעם הדבר, ונחלקו בזה רש"י והתוספות, שרש"י כתב שטומאת כהן למת מצוה אינה בגדר 'דחוייה' אלא בגדר

¹ חלק א' סימן רפ"ה.

² וכמבואר בגמ' ברכות יט: כ.

³ יורה דעה סימן שע"ב סעיף א'.

⁴ ועיי' גם שו"ת מהרי"ל סימן ס"ט.

⁵ עיי' שו"ת חוות יאיר (סימן צ"ו) ובפתחי תשובה (יו"ד שם ס"ק ד') בשם משנת חכמים וביד אברהם שם.

⁶ שמתעם זה קבורת מת מצוה דוחה את הבאת קרבן הפסח, וכמבואר בגמ' בברכות שם.

⁷ שם בברכות.

⁸ עיי' יבמות (דף צ: בתוספות ובנזיר (דף יז.) ובשבועות (דף יז.) בתוס', ובחידושי הריטב"א (מכות כא:) ובשאר

הראשונים.

⁹ יו"ד שם.

¹⁰ ואמנם יש לדון בזה, די"ל דמכיון ששהייתו היא מכח כניסתו לשם, אף שלא נכנס לשם באיסור נקראת שהייתו מעשה. [ולכא' פליגי בזה התו' ביבמות עם התו' בנזיר, עייש"ה, ודוק].

¹¹ עיי' אבן העוזר יו"ד שם, ובדגול מרבבה שם ובשו"ת נודע ביהודה קמא או"ח סימן ל"ה, ובשו"ת חוות יאיר סימן צ"ה.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

'הותרה', ומעולם לא נצטוו הכהן שלא ליטמא למת מצוה, והתוספות נחלקו עליו¹² וכתבו שטעם הדבר הוא שאיסור טומאת הכהן למתים הוי לאו שאינו שוה בכל [שהישראלים לא הוזהרו על כך] ועל כן הותר בו איסור משום כבוד הבריות אף בקו"ע, וכדבריהם כתבו רבים מן הראשונים¹³.

ומעתה הנידון שלפנינו תלוי במחלו' רש"י והתוספות, שלרש"י לכאו' לא מצינו את ההיתר רק במקום מת מצוה¹⁴, משא"כ לתו' לעולם ידחה איסור טומאת כהנים אף בקו"ע מפני כבוד הבריות.

[ד] עוד דן בדגול מרבבה צד נוסף להקל בזה, ע"פ שיטת הראב"ד¹⁵ שכהן שכבר נטמא אין לו איסור להיטמאות שוב, אולם שוב דן בזה הדגמ"ר שי"ל שלא אמר הראב"ד אלא שאינו לוקה, אולם יתכן שאיסור [ואף איסור תורה] יש בדבר, עיי"ש.

[ה] ולכאו' יש לדון להקל כאן מעוד טעם דהנה במה דקי"ל שכהן אף שכבר נטמא אסור לו להיטמאות שוב נחלקו הראשונים בטעם הדבר¹⁶, שלרמב"ם טעם הדין הוא משום שכשנטמא מוסיף הוא טומאה בחיבורין [שטומאת האדם בעודו נוגע במת או הנמצא באהל המת חמורה היא¹⁷ ממי שנטמא למת ופרש], ולר"ת כל האיסור הוא כשמוסיף על טומאתו יום נוסף [שכעת לא יוכל ליטהר רק כשיעברו עליו ז' ימים מטומאתו האחרונה, אבל כל שנטמא כבר באותו היום שוב אין עליו איסור¹⁸ להיטמאות למת.

ומעתה כל שכבר נטמא הכהן למת ואינו מוסיף יום יש כאן טעם נוסף להקל בדבר ע"פ שיטת ר"ת, וכהכרעת האחרונים¹⁹.

[ו] עוד יש להוסיף שכל הנדון הוא כשהמת ממש איתו באותו חדר, אולם אם הדלת סגורה וחוצצת בפני הטומאה, אף שעתידה היא להיפתח וטמא הוא מדין 'סוף טומאה לצאת', הלא רבו הסוברים שטומאה זו אינה מן התורה²⁰, ולגבי איסורים דרבנן קיי"ל שנדחים הם מפני כבוד הבריות.

¹² בתוספות שם תמהו על רש"י דא"כ בכל מקום שהוזכר שעשה דוחה לא תעשה מדוע הוזכר דחיה נימא דהוי הותרה, ובחו"י כתב שהדבר תלוי בצורת הדרשה, ומכיון שהיתר הטומאה למת מצוה נלמד מעצם האיסור "לא יטמא... אבל מיטמא הוא למת מצוה", הרי התגלה שמעולם לא הוזהר למת מצוה עיי"ש. ויש להוסיף בזה דבהקדמת ר"נ גאון לפירושו ל"ס אכן כתב שאף עשה הדוחה ל"ת גדרו היא היתר ולא דחיה, יעוי"ש"ה.

¹³ באבן העזר יו"ד שם כתב שכ"כ המאור והרשב"א ולגירסת הגאונים כן מפורש אף בדברי הגמ'.

¹⁴ אולם באבן העזר שם כתב שבחידושו הוכיח שאף רש"י למסקנא יודה בזה, וצ"ב טעמו, ושמא ס"ל דהיתרא דמת מצוה הוא היתר נרחב לכל כבוד הבריות, וצ"ב.

¹⁵ הלכות נזירות פ"ה הלכה י"ז.

¹⁶ עיין ברא"ש הלכות קטנות טומאה סימן ו' שהאריך בזה.

¹⁷ שכ"ז שהוא מחובר לטומאה הנוגע בו דינו כנוגע במת, עיין בגמ' נזיר מב:.

¹⁸ עכ"פ איסור תורה, עיי"ש ברא"ש.

¹⁹ ויש לדון אם שייך גם לצרף את זה שהכהנים כיום אינם מיוחסים ואינם אלא כהני חזקה, [ועיין פת"ש סי' ש"ה ס"ק י"ב ובסי' שכ"ב ס"ק ג', ודוק].

²⁰ וכן נקט להלכה המשנה ברורה בסימן קכ"ח ס"ק ח', ודלא כחכמת אדם.